

Επικοινωνία ρίσκου και μετάφραση: Η περίπτωση της μεταβίβασης γνώσεων στα τεχνικά και ιατρικά κείμενα

Αναστασία Παριανού

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην περίπτωση των οδηγιών χρήσης και των ιατρικών φυλλαδίων, οι διαδικασίες εναρμόνισης ενός προϊόντος καθορίζουν τις βασικές απαιτήσεις που αυτό πρέπει να πληροί ώστε να εξασφαλίζονται τόσο η ασφάλεια όσο και η ποιότητα του προϊόντος και, κατ' επέκταση η διαφύλαξη του ονόματος και του κύρους της κατασκευάστριας εταιρίας. Συνεπώς, στη διαμόρφωση αυτών των κειμένων δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην αποφυγή κάθε κινδύνου για την διασφάλιση της σωστής λειτουργίας και χρήσης του προϊόντος και την ασφάλεια του καταναλωτή με την βοήθεια της επικοινωνίας ρίσκου (risk communication). Η επικοινωνία ρίσκου ορίζεται ως η πληροφόρηση του καταναλωτή και η μείωση του κινδύνου από τυχόν εσφαλμένη χρήση του προϊόντος, καθώς και η αποφυγή σωματικών βλαβών (βλ. Peters 1994, Baumgärtner 2008). Θα επιχειρήσουμε να καταδείξουμε την ιδιαίτερη πολιτισμικότητα αυτών των κειμένων και με τη βοήθεια των λειτουργικών προσεγγίσεων να εξετάσουμε τους κατάλληλους τρόπους μετάφρασής τους προς την Ελληνική.

Risk Communication and Translation: Knowledge Transfer in LSP Texts

Anastasia Parianou

ABSTRACT

LSP texts such as instructions for use and other popularized texts such as medical information brochures addressed to the general public aim at the right understanding and use of the product. In the case of instructions for use and medical information brochures, a product has to follow specific guidelines as to ensure its safety and quality. Differently, the consequences are legal and economic and will damage the good reputation of the enterprise or the manufacturer. As such, when designing popularized texts special care must be taken to avoid any risk situation. Risk communication is the key to the information of the consumer and the restriction of the danger of a possible bad use of the product as well as the avoidance of any bodily harm (see Peters 1994, Baumgärtner 2008). In the case of the instructions for use, special warning signs help the consumer to avoid a risk situation from a false use. The medical information brochures are more sensitive to handle because of the emotive situation people involved find themselves in. It is thus very important from the translation perspective to design such multilingual brochures with respect to the cultural and emotive differences, in our case in particular to the Greek language.

1 Μετάφραση και εκλαϊκευση κειμένων

Η παγκοσμιοποίηση με την παγκόσμια δικτύωση των (νέων) μέσων ενημέρωσης έχει καταφέρει να προσφέρει γνώση από διάφορους επιστημονικούς τομείς τόσο σε ειδικούς όσο και σε μη ειδικούς. Αυτού του είδους η επικοινωνία γίνεται με ένα συγκεκριμένο κάθε φορά κοινό το οποίο –για προσωπικούς, επαγγελματικούς ή άλλους λόγους– πρέπει να έρθει σε επαφή με το επιστημονικό/τεχνολογικό περιεχόμενο ενός κειμένου. Η αδυναμία κατανόησης ενός κειμένου από το κοινό οφείλεται, συνήθως, στη μη γνώση του θέματος. Ο βαθμός επάρκειας των ειδικών γνώσεων του αποδέκτη του κειμένου προσδιορίζει τον τρόπο και τη μορφή μετάδοσής του, το διαχωρισμό μεταξύ ειδικών και μη ειδικών αναγνωστών και την ανάγκη σύνταξης διαφορετικών κειμένων. Το επίπεδο της ειδικής γνώσης, λοιπόν, προσδιορίζει αυτή τη διαδικασία μεταβίβασης διαφορετικών μορφών και περιεχομένων γνώσης (Dewe 2005: 365). Παραδοσιακά, η μεταβίβαση γνώσεων γίνεται είτε α) με την *ενδοπροσωπική* επικοινωνία γνώσεων με γραπτό ή προφορικό τρόπο λήψης τους και την μετέπειτα εμπέδωσή τους, είτε β) με τη *διαπροσωπική* επικοινωνία γνώσεων μεταξύ των ειδικών διαφορετικών ειδικοτήτων ή μεταξύ ειδικών και μη ειδικών (βλ. Antos/Wichter (2005)¹. Ωστόσο, η περίπτωση της μεταβίβασης γνώσεων έχει την ιδιαιτερότητα να αφορά τόσο την *ενδογλωσσική* όσο και τη *διαγλωσσική* επικοινωνία. Σύμφωνα με τον Sandrini (2002: 401), στην πρώτη περίπτωση, η *κάθετη* μεταβίβαση γνώσεων αφορά την επικοινωνία μεταξύ ειδικών και μη ειδικών ενώ στη δεύτερη περίπτωση, η *οριζόντια* μεταβίβαση γνώσεων αφορά σε ειδικούς μεταξύ δύο γλωσσών. Η προσπάθεια οριζόντιας μεταβίβασης επιστημονικών γνώσεων, δηλ. η εκλαϊκευση, αφορά βεβαίως και τη μεταφραστική αγορά, δεδομένου ότι τα κείμενα αυτά εκδίδονται σε πολλές γλώσσες και ο μεταφραστής πρέπει να λειτουργεί ταυτόχρονα και ως εκλαϊκευτής. Η παραδοσιακή αντίληψη της μετάφρασης έχει

¹ Ένας από τους πιο σημαντικούς μηχανισμούς διάδοσης της επιστημονικής γνώσης είναι εκείνος της εκλαϊκευσης μέσω των λεγόμενων άτυπων μορφών εκπαίδευσης (Κολιόπουλος 2005 στο Παπανικολοπούλου/Χαλκιά 2007: 349).

Οι άτυπες μορφές εκπαίδευσης μέσω της εκλαϊκευσης συνεισφέρουν κυρίως

-στην ευαισθητοποίηση των πολιτών και των μαθητών σε θέματα του φυσικού και τεχνολογικού περιβάλλοντος,

-στην πρόκληση ενδιαφέροντος για ένα επιστημονικό θέμα,

-στη δυνατότητα της μετάβασης από την κατάσταση του περιστασιακού ενδιαφέροντος για ένα θέμα στην κατάσταση της ενεργούς ανάμειξης σ' αυτό και

-στη δυνατότητα αυτομόρφωσης σ' ένα συγκεκριμένο πεδίο δράσης (Escot 1999 στο Παπανικολοπούλου/Χαλκιά 2007: 349-50).

πλέον αλλάξει. Ο μεταφραστής χρειάζεται πολλές και διαφορετικές ικανότητες όπως η *γενική κειμενική ικανότητα*², η *αντιπαραβολική κειμενική ικανότητα* (δηλ. η ικανότητα ανάλυσης στοιχείων όπως αυτά εμφανίζονται στις κειμενικές και επικοινωνιακές συμβάσεις δύο γλωσσών και πολιτισμών) και οι *γνώσεις σύνταξης τεχνικών κειμένων*³. Στις τελευταίες συγκαταλέγονται οι *γνώσεις σύνταξης με σκοπό τη μεταβίβαση γνώσεων*, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι περιλαμβάνουν τις περιπτώσεις εκλαΐκευσης των υπό συζήτηση ειδικών κειμένων. Τα κείμενα αυτά μπορεί να έχουν δημοσιευθεί π.χ. σε ένα επιστημονικό περιοδικό και, αργότερα, να μετατρέπονται σε κείμενα με σκοπό τη δημοσίευσή τους π.χ. σε μια εφημερίδα, ένα περιοδικό ευρείας κυκλοφορίας ή σε φυλλάδια ιατρικής χρήσης⁴.

2 Διαχείριση πληροφοριών και γνώσεων

Βεβαίως, κατά τη διαδικασία της μετάφρασης-εκλαΐκευσης δεν πρέπει να λησμονηθεί και η *ικανότητα εξεύρεσης γνώσεων και πηγών* (Bernardini 2004: 21 στο Παριανού 2009). Ο σωστός τρόπος εξεύρεσης γνώσεων, πληροφοριών και πηγών φαντάζει ίσως εύκολο εγχείρημα. Ωστόσο η πρακτική δείχνει το αντίθετο διότι ο μεταφραστής πέραν της διακειμενικής διαχείρισης των ειδικών κειμένων και της επεξεργασίας τους με τη βοήθεια βάσεων δεδομένων και λογισμικού υπολογιστικής μετάφρασης, πρέπει να είναι σε θέση να διαχειρίζεται τη γνώση και την πληροφορία που αυτά τα κείμενα μεταδίδουν. Η σχέση του μεταφραστή με την πληροφορία και τη γνώση και η σωστή διαχείρισή τους συμβάλλουν στην επιτυχή διεκπεραίωση του έργου του. Επίσης, η 'ειδική' γνώση σε επίπεδο ορολογίας και η μετατροπή της για τους σκοπούς ενός εκλαϊκευμένου κειμένου απαιτούν εντατική έρευνα και αναζήτηση στοιχείων και πληροφοριών, τόσο από ειδικά εγχειρίδια όσο και από

² Η ικανότητα αυτή βοηθά ιδιαίτερος τον μεταφραστή ειδικών κειμένων και αφορά, μεταξύ άλλων, α) την παραγωγή κειμένων με συγκεκριμένο πολιτισμικό σκοπό (κειμενοπραγματολογία), β) τη θεώρηση των κειμένων ως μέσων επικοινωνίας για 'ειδικούς' σκοπούς και παραλήπτες (γνώση των γλωσσικών συμβάσεων), γ) την κατανόηση της σημασίας των πολιτισμικών και γενικότερων γνώσεων για καλύτερη πρόσληψη (στη γλώσσα αφετηρίας) και παραγωγή του κειμένου (στη γλώσσα υποδοχής), δ) τη γνώση των εξωγλωσσικών περιορισμών που διέπουν την κειμενική παραγωγή (ελεγχόμενη γλώσσα, εταιρική γλώσσα κ.λπ.) και ε) τη θέαση της ειδικής γλώσσας και ορολογίας ως μορφών επικοινωνίας σε εξειδικευμένους τομείς (Nord 2005: 212 στο Παριανού 2009).

³ Πιο συγκεκριμένα, οι γνώσεις σύνταξης τεχνικών κειμένων συμβάλλουν στην εξασφάλιση και διευκόλυνση της βασικής χρήσης και λειτουργίας ενός προϊόντος, στην αύξηση του βαθμού ικανοποίησης από την πλευρά του χρήστη ή του αναγνώστη και στη βελτίωση του κύρους του συντάκτη του κειμένου ή του κατασκευαστή του προϊόντος (βλ. Παριανού 2004: 386 κ.ε.).

⁴ Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι οι οδηγίες χρήσης είναι ίσως μια σπάνια περίπτωση εκλαϊκευμένου κειμένου το οποίο δεν προϋπήρχε σε προγενέστερη 'ειδική' μορφή και, ως εκ τούτου, αποτελούν την περίπτωση μιας 'εξ αρχής εκλαϊκευμένης γραφής κειμένου', σε αντίθεση με κάποια εκλαϊκευμένα κείμενα σε εφημερίδες ή περιοδικά που βασίζονται σε ένα ήδη υπάρχον ειδικό κείμενο.

ειδικούς, π.χ. στην περίπτωση των ιατρικών κειμένων από γιατρούς, φαρμακοποιούς και άλλους ειδικούς.

3 Γιατί είναι δύσκολο εγχείρημα η εκλαΐκευση των ‘ειδικών’ κειμένων;

Παρά τις πολλές προσπάθειες βελτιστοποίησης των εκλαϊκευμένων κειμένων και τη συνεργασία διαφόρων επιστημονικών κλάδων (όπως της γλωσσολογίας, κοινωνιολογίας, φιλοσοφίας και των ΜΜΕ), δεν κατέστη δυνατή η βέλτιστη μεταβίβαση γνώσεων όσο αφορά τόσο το αντικείμενο όσο και τον αποδέκτη. Όπως επισημαίνει και η Görferich (2002: 1), παρατηρείται μια αδιαμφισβήτητη δυσκολία βελτιστοποίησης της εκλαΐκευσης κειμένων. Η ίδια την αποδίδει στο γεγονός ότι υπάρχει ένα ολοένα αυξανόμενο ‘χάσμα γνώσεων μεταξύ μη ειδικών και ειδικών’ και έλλειψη συνειδητοποίησης του ‘χρέους’ των ειδικών απέναντι στους μη ειδικούς. Από την άλλη μεριά, οι μη ειδικοί συχνά δεν γνωρίζουν ακριβώς τι ζητούν ή τι οφείλουν να ζητούν από τους ειδικούς. Μιλώντας για τη γερμανική πραγματικότητα –η οποία δεν μοιάζει να διαφέρει και πολύ από την ελληνική– η Görferich αναφέρεται στην ελλιπή ικανότητα των ειδικών να συντάξουν κείμενα κατανοητά για το ευρύ κοινό και στην έλλειψη διάθεσής τους να το πράξουν, καθώς πιστεύουν ότι η ενημέρωση του μη ειδικού κοινού είναι αποκλειστικά δική του ευθύνη και χρέος. Ίσως αυτή η αβεβαιότητα ως προς τις προσδοκίες ενός μη ειδικού κοινού δημιουργεί τη μεγαλύτερη δυσκολία στο άτομο που καλείται να εκλαϊκεύσει ένα ειδικό κείμενο⁵. Συχνά, αυτή η ενδογλωσσική μετατροπή του αρχικού ειδικού κειμένου σε εκλαϊκευμένο ανατίθεται στον ίδιο το μεταφραστή, ο οποίος στη συνέχεια θα το μεταφράσει.

4 Επικοινωνία ρίσκου⁶ και μετάφραση

Στα υπό συζήτηση κείμενα, η επικοινωνία ρίσκου αναφέρεται σε ειδικά κείμενα που αφορούν στο χειρισμό ενός μηχανήματος ή μιας συσκευής. Το ερώτημα που τίθεται στο σημείο αυτό είναι γιατί υπάρχει η ανάγκη για επικοινωνία ρίσκου σε εκλαϊκευμένα κείμενα, δεδομένου ότι

⁵ Όπως γράφει και η Δουδουλακάκη (2003: 312), η εκλαΐκευση κάνει το κείμενο «πιο προσιτό, αφομοίωσιμο και λιγότερο δυσνόητο». Επίσης, δεν είναι τυχαίο ότι η εμπειρία της από την ανάθεση της σύνταξης ενός εκλαϊκευμένου ιατρικού κειμένου με θέμα τη νανοτεχνολογία για παιδιά, την οδήγησε να διαπιστώσει τις ίδιες δυσκολίες που περιγράφει η Görferich: «Ομολογώ ότι αν έπρεπε να μεταφράσω το κείμενο για μεγάλους θα είχα ίσως λιγότερες δυσκολίες: οι ορολογικές μου επιλογές θα υπαγορεύονταν από την ηλικία του αναγνώστη και άρα θα επέλεγα μια αυστηρή επιστημονικοτεχνική γλώσσα. Όμως, στην συγκεκριμένη περίπτωση, έπρεπε να βρεθεί η χρυσή τομή μεταξύ των επιστημονικοτεχνικών όρων και των κανόνων της παιδικής γλώσσας. Το πρόβλημα ήταν υφολογικό όσο και ορολογικό» (2003: 312).

⁶ Στο σημείο αυτό οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι στην ειδική ορολογία της διαχείρισης ρίσκου, οι όροι *ρίσκο*, *αποτίμηση ρίσκου*, *επικινδυνότητα*, *κίνδυνος*, *απειλή* κτλ. έχουν κάθε φορά τον συγκεκριμένο ορισμό τους (βλ. επίσης τον συλλογικό τόμο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών με τίτλο *Αποτίμηση Ρίσκου και Ασφάλεια Τροφίμων* (2005)).

τα εκλαϊκευμένα κείμενα είναι 'εύκολα' στην κατανόησή τους από το κοινό; Πριν απαντήσουμε πρέπει να εξετάσουμε ποια είναι τα κείμενα που αφορά η επικοινωνία ρίσκου. Εκτός από τις περιπτώσεις των τεχνικών κειμένων που αφορούν στο χειρισμό μηχανημάτων ή συσκευών, υπάρχουν άπειρες άλλες περιπτώσεις, όπως π.χ. κείμενα από τον τομέα της οικονομίας, της τεχνολογίας, της ιατρικής, του αθλητισμού και της διοίκησης τα οποία απαιτούν τη συμβολή της επικοινωνίας ρίσκου (Rothkegel/Villiger 2005: 205). Η επικοινωνία ρίσκου είναι απαραίτητη σε:

1) όλα τα είδη κειμένων όπου η ελλιπής ή λανθασμένη παροχή πληροφοριών μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη σωματική ακεραιότητα του χρήστη, π.χ. τα εγχειρίδια χρήσης ηλεκτρικών συσκευών και

2) σε όλα τα κείμενα που παρέχουν σε ασθενείς οδηγίες χρήσης ιατρικών συσκευών ή λήψης θεραπευτικών σκευασμάτων. Σε γενικές γραμμές, κοινός στόχος όλων των κειμένων που περιλαμβάνουν το στοιχείο της επικοινωνίας ρίσκου είναι η εκτέλεση μιας ή περισσοτέρων πράξεων που, στην περίπτωση της επιτυχούς κατάληξής τους, θα επιφέρουν κέρδος ενώ, στην αντίθετη περίπτωση θα επιφέρουν ζημία, δυσφημώντας με τον τρόπο αυτό την κατασκευάστρια εταιρία.

Η επικοινωνία ρίσκου σε σχέση με τα ειδικά κείμενα για ευρεία κατανάλωση εντάσσεται στην κατηγορία της *επαγγελματικής* επικοινωνίας, στόχος της οποίας είναι η διαχείριση γνώσεων για συγκεκριμένους σκοπούς και σε συγκεκριμένες καταστάσεις. Το στοιχείο του ρίσκου προκύπτει βεβαίως από την επαφή με την τεχνολογία και προσδιορίζει την επαγγελματική επικοινωνία ως *τεχνική/τεχνολογική* επικοινωνία. Η προβληματική σχέση μεταξύ της τεχνολογίας και της γλώσσας τις οποίες οι Rothkegel/Villiger περιγράφουν ως 'εχθρικές αδελφές' (2005: 211) οφείλεται στο γεγονός ότι γλώσσα και μηχανή λειτουργούν σύμφωνα με διαφορετικές αρχές. Ωστόσο, η χρήση της γλωσσικής τεχνολογίας δίνει ελπίδες για ένα λαμπρό μέλλον αυτής της συνεργασίας (Wege 2000, Netter/Steffens 1998, Lobin 1999 στο Rothkegel/Villiger 2005: 211).

5 Σήμανση των κινδύνων και κανόνες ασφαλείας: ποιες είναι οι μεταβλητές;

Στην έρευνα των οδηγιών χρήσης των συσκευών ή μηχανημάτων η σήμανση των κινδύνων μέσω γραφικών συμβόλων ακολουθεί σε γενικές γραμμές την τυποποιημένη ορολογία και σήμανση (βλ. ISO 3864-1). Ωστόσο, η κατανόηση των σημάνσεων κινδύνου δεν συνεπάγεται άμεσα και τη συμμόρφωση προς αυτές, όπως επισημαίνουν οι Rogers/Lamson/Rousseau (1998 στο Park 1999: 268). Δύο είναι οι κατηγορίες μεταβλητών που, σύμφωνα με τους ίδιους, μπορούν να επηρεάσουν τις ήδη πολύπλοκες διαδικασίες

προειδοποίησης: μεταβλητές που αφορούν το άτομο και μεταβλητές που αφορούν τις ίδιες τις *σημάνσεις*. Οι πρώτες αφορούν την ηλικία, το φύλο, την όραση, την εξοικείωση με τη συσκευή και την ικανότητα κατανόησης, ενώ οι δεύτερες αφορούν στη μορφή των σημάνσεων, στο περιβάλλον στο οποίο εντάσσονται και στην ταυτότητα του προϊόντος. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι οι ιατρικές σημάνσεις –που στην πλειοψηφία τους απευθύνονται σε άτομα μεγαλύτερης ηλικίας– πρέπει να προστίθενται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Π.χ. μια ενδοφλέβια αντλία έγχυσης που χρησιμοποιείται από κάποιον ασθενή στο σπίτι, πρέπει να είναι σχεδιασμένη με τρόπο ώστε να μην επιτρέπει τη λανθασμένη δοσολογία του φαρμάκου. Στην αντίθετη περίπτωση, και για την αποφυγή υπερβολικών δοσολογιών, πρέπει να υπάρχει ένας αυτόματος μηχανισμός διακοπής της παροχής του φαρμάκου⁷. Ο κίνδυνος λειτουργίας της αντλίας πρέπει να επισημανθεί μόνο εάν υπάρχει περίπτωση ο μηχανισμός παροχής να παρουσιάσει προβλήματα (Park 1999: 272). Στην προσπάθεια αποφυγής κινδύνου, κυρίως στις μεγαλύτερες ηλικίες, δίδεται προσοχή στις ίδιες τις οδηγίες χρήσης και το είδος του χαρτιού, το χρώμα και τη γραμματοσειρά του κειμένου. Έτσι, οι Backinger and Kingsley (1993 στο Park 1999: 274) συμβουλεύουν τους κατασκευαστές οδηγιών χρήσης να γνωρίζουν καλά την ηλικιακή ομάδα στην οποία απευθύνεται το προϊόν τους. Όταν λοιπόν το προϊόν απευθύνεται σε μεγαλύτερες ηλικίες, προτείνουν στους κατασκευαστές να χρησιμοποιούν μη γυαλιστερό ή ματ χαρτί, γραμματοσειρά 14 στοιχείων καθώς και να αποφεύγουν το μπλε χρώμα, το οποίο οι ηλικιωμένοι διακρίνουν δύσκολα. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι έρευνες σχετικά με τη συμπεριφορά και συμμόρφωση προς τις οδηγίες χρήσης ανάλογα με το φύλο των χρηστών νέων ηλικιών. Οι γυναίκες, συνήθως, διαβάζουν τις οδηγίες χρήσης και τις ακολουθούν πολύ περισσότερο από τους άντρες (Godfrey, Allender, Laughery, & Smith, 1983 στο Park 1999: 274). Ο βαθμός επικινδυνότητας είναι επίσης ανάλογος με το βαθμό εξοικείωσης με το προϊόν (Park 1999: 274) όπως επίσης και με το ίδιο το προϊόν. Δηλαδή, η φύση του προϊόντος είναι συχνά καθοριστική και επιβάλλει έναν ελάχιστο αριθμό επισημάνσεων ασφαλείας. Π.χ. οι οδηγίες χρήσης για ένα πιστόλι περιγράφουν σε μια σελίδα τις γενικές επισημάνσεις και στις δύο επόμενες σελίδες τους κανόνες ασφαλείας, πριν προβούν στην

⁷ «Οι αντλίες έγχυσης μπορούν να χορηγήσουν υγρά διαλύματα και φάρμακα με ιδιαίτερη ακρίβεια και αξιοπιστία συγκρινόμενες με τις παραδοσιακές μεθόδους (συσκευές ελεγχόμενες από τη βαρύτητα: σταγονομετρικές και ογκομετρικές συσκευές συνεχούς ελεγχόμενης έγχυσης. Μπορούν να χορηγήσουν όγκους υγρών διαλυμάτων ή φαρμάκων αρκετά μικρούς (ακόμη και της τάξεως των 0,1ml) που είναι κάτω και από τα επίπεδα μιας σταγόνας» (Ζυγά, Σοφία (2006): *Αντλίες έγχυσης φαρμάκων*, 9^ο Θεματικό Συνέδριο, Εντατική Θεραπεία & Επείγουσα Ιατρική: Φάρμακα, www.icutopics.com/docs/9oCongress/.../ParousiasiAdlion.ppt).

περιγραφή του προϊόντος⁸. Οι αποδέκτες των οδηγιών χρήσης για τεχνικές συσκευές και μηχανήματα ωφελούνται κατά τη διαχείριση ρίσκου όταν κατέχουν ορισμένες τεχνικές γνώσεις γύρω από τις επισημάνσεις ασφαλείας. Λέξεις-κλειδιά όπως *κίνδυνος*, *προειδοποίηση* και *προσοχή* στα ελληνικά (βλ. παράρτημα), οι οποίες αποκαλούνται επίσης ‘λέξεις επισημάνσης’ (‘signal words’) δεν είναι ταυτόσημες, όπως πολύ συχνά πιστεύουν οι χρήστες των προϊόντων αυτών. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν διεξαχθεί στις Η.Π.Α. οι μεγαλύτερες ηλικίες αντιλαμβάνονται καλύτερα τις διαφορές των παραπάνω εννοιών (Silver, Gammella/Barlow/Wogalter 1993 στο Park 1999: 278)⁹. Επίσης, η κατανόηση των επισημάνσεων ασφαλείας δυσχεραίνεται όταν τα άτομα δεν κατέχουν σε ικανοποιητικό βαθμό τη γλώσσα στην οποία έχει συνταχθεί ένα κείμενο. Έτσι, ένας τρόπος για επαρκή κατανόηση είναι η χρήση συμβόλων σε συνδυασμό με το κείμενο ή και χωρίς αυτό. Όσον αφορά τις επισημάνσεις ασφαλείας και τη συμμετοχή στην επικοινωνία ρίσκου στην Ελλάδα, το καταναλωτικό κοινό δεν δίνει ακόμα την πρέπουσα προσοχή. Τις τελευταίες δεκαετίες οι Έλληνες καταναλωτές συνειδητοποίησαν την ανάγκη προστασίας τους από ενέργειες που μπορούν να έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στην υγεία τους. Με την υποστήριξη της ένωσης προστασίας καταναλωτών, οι Έλληνες πολίτες έχουν αρχίσει να συμμετέχουν πλέον δραστήρια στην επικοινωνία ρίσκου, αρχής γενομένης από την προσεκτική ανάγνωση των ετικετών στις συσκευασίες τροφίμων ενώ δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ποιότητα των τροφίμων που καταναλώνουν. Ίσως όμως να μην έχουν ακόμη συνειδητοποιήσει απόλυτα την ανάγκη για σημάνσεις υψηλού κινδύνου.

6 Συμπεράσματα

Κατά την επικοινωνία ρίσκου διαπιστώνουμε ότι οι παράγοντες που εμπλέκονται στη διαδικασία μεταφοράς γνώσεων και πληροφοριών καθώς και στη σύνταξη των εκλαϊκευμένων κειμένων και τη μετάφρασή τους με σκοπό την επισημάνση του βαθμού κινδύνου που ενδέχεται να διατρέξει ο χρήστης μιας συσκευής ή ενός μηχανήματος, είναι πολύ περισσότεροι απ’ ότι φανταζόμασταν αρχικά. Δύο είναι οι παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη: α) ο ανθρώπινος παράγοντας, τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και στο ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό του περιβάλλον και β) το ίδιο το προϊόν και οι ανάγκες σήμανσης του κινδύνου σύμφωνα με την εκτίμηση ρίσκου που έχει η χρήση του. Για το μεταφραστή, αυτό σημαίνει ότι δεν αρκεί να μεταφράσει τις επισημάνσεις ασφαλείας αλλά

⁸ Πρόκειται για τις οδηγίες χρήσης των πυροβόλων όπλων χειρός της εταιρίας SIG SAUER P 229 [http://www.sauer-waffen.de/uploads/media/P229_01gr_09.pdf].

⁹ Οι Wogalter/Jarrard/Simpson (1994) και Leonard/Matthews/Karnes (1986) αναφέρουν ότι τα άτομα νεαρής ηλικίας συγχέουν συχνά τους όρους *danger* και *caution* (στο Park 1999: 278).

και ότι πρέπει να λάβει υπόψη και την πραγματικότητα της χώρας και του πολιτισμού-στόχος και να εκτιμήσει την ικανότητα κατανόησης όλου του φάσματος της επικοινωνίας ρίσκου και των παραμέτρων της από τους χρήστες.

7 Βιβλιογραφία

Antos, Gerd, „Neuere Tendenzen in populärwissenschaftlichen Darstellungen. Ein Vergleich zwischen Enzyklopädien und Präsentationen im WWW“, στο Busch, Albert / Stenschke, Oliver (επιμ.), *Wissenstransfer und gesellschaftliche Kommunikation. Festschrift für Sigurd Wichter zum 60. Geburtstag*. Frankfurt, Lang, 2004, σσ. 31-43.

Antos, Gerd / Wichter, Sigurd (επιμ.), *Wissenstransfer durch Sprache als gesellschaftliches Problem*. Frankfurt am Main, Lang, 2005.

Baumgärtner, Norbert, „Risiken kommunizieren – Grundlagen, Chancen und Grenzen“, στο Nolting, Tobias / Thießen, Ansgar (επιμ.), *Krisenmanagement in der Mediengesellschaft. Potenziale und Perspektiven der Krisenkommunikation*. Wiesbaden, VS Verlag, 2008, σσ. 41-63.

Bernardini, Silvia, “The Theory behind the Practice”, στο Malmkjær, Kirsten (επιμ.), *Translation in Undergraduate Degree Programmes*. Amsterdam, Benjamins, 2004, σσ. 17-29.

Dewe, Bernd, „Von der Wissenstransferforschung zur Wissenstransformation: Vermittlungsprozesse – Bedeutungsveränderungen“, στο Antos, Gerd / Wichter, Sigurd (επιμ.), *Wissenstransfer durch Sprache als gesellschaftliches Problem*. Frankfurt am Main, Lang, 2005, σσ. 365-379.

Δουδουλακάκη, Χρυσούλα, «Επικοινωνιακά ζητούμενα των κοινοτικών κειμένων και ορολογικές επιλογές». ΕΛΕΤΟ – 4^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», Αθήνα, 30, 31 Οκτωβρίου και 1 Νοεμβρίου 2003, σσ. 310-318.

Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.). Επιστήμη Κοινωνία, *Αποτίμηση Ρίσκου και Ασφάλεια Τροφίμων*, 2005.

Feyrer, Cornelia, “Informationsmanagement im Fokus ‘kundenorientierter’ Textrezeption und –produktion – Ein Auftrag an die Translationsdidaktik“, στο Göpferich, Susanne / Engberg, Jan (επιμ.), *Qualität fachsprachlicher Kommunikation*. Tübingen, Narr, 2004, σσ. 31-50.

Göpferich, Susanne, *Textproduktion im Zeitalter der Globalisierung. Entwicklung einer Didaktik des Wissenstransfers*. Tübingen, Stauffenburg, 2002.

ISO 3864-1, *Graphical symbols – Safety colours and safety signs – Part 1: Design principles for safety signs in workplaces and public areas*. International Organization for Standardization, Geneva, 2002.

ISO 3864-2, *Graphical symbols – Safety colours and safety signs – Part 2: Design principles for product safety labels*. International Organization for Standardization, Geneva, 2004.

Niederhauser, Jürg, *Wissenschaftssprache und populärwissenschaftliche Vermittlung*. Tübingen, Narr, 1999.

Nord, Christiane, "Training functional translators", στο Tennent, Martha (επιμ.), *Training for the New Millennium: Pedagogies for Translation and Interpreting*. Amsterdam, Benjamins. 2005, σσ. 209-223.

Παπανικολοπούλου, Θεοδώρα / Χαλκιά, Κρυσταλλία, «Άτυπες μορφές εκπαίδευσης και αξιοποίησή τους στη διδασκαλία στοιχείων αστρονομίας. Η περίπτωση του Νέου Ευγενίδειου Πλανητάριου», στο *Διδακτική Φυσικών Επιστημών και Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση* 2007, Τόμος 5 [ISSN 1791-1281 Online], 2007, σσ. 349-357.

Παριανού, Αναστασία, «Διαπολιτισμική ειδική επικοινωνία», *Επιστημονική Επετηρίδα 1999-2003*, Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Τ.Ξ.Γ.Μ.Δ., Κέρκυρα, 2004, σσ. 299-424.

Παριανού, Αναστασία, «Διδακτική της ειδικής μετάφρασης: λειτουργική προσέγγιση και περιφερειακές γλώσσες», Λάμπρου, Ε. & Φλώρος, Γ. (επιμ.), *Σύγχρονες τάσεις στη Διδακτική της μετάφρασης στον ελληνόφωνο χώρο*, Ελληνικά Γράμματα, 2009 (υπό έκδ.).

Park, Denise C., *Processing of Medical Information in Aging Patients: Cognitive and Human Factors Perspectives*. Mahwah, New Jersey/London, Lawrence Erlbaum Associates, 1999.

Peters, Hans Peter, „Risikokommunikation in den Medien“, στο Merten, Klaus/Schmidt, Siegfried J./Weischenberg, Siegfried (επιμ.), *Die Wirklichkeit der Medien. Eine Einführung in die Kommunikationswissenschaft*. Opladen, Westdeutscher Verlag, 1994, σσ. 329-348.

Rothkegel, Annely / Villiger, Claudia, „Modellierung von Risikowissen und multilinguale Textproduktion“, στο Braun, Sabine/Kohn, Kurt (επιμ.), *Sprache[n] in der Wissensgesellschaft*. Frankfurt, Lang, 2005, σσ. 205-212.

Rubendall, Robert L., „A Humanistic Approach to Emotional Risk“, στο Education Resources Information Center (ERIC), 1988 [eric.ed.gov/ERICWebPortal/recordDetail?accno=ED318593].

Sandrini, Peter, „Mehrsprachige Fachkommunikation: Wissens- und Kulturtransfer im Zeitalter der Globalisierung“, στο Zybatow, Lew N. (επιμ.), *Translation zwischen Theorie und Praxis. Innsbrucker Ringvorlesung zur Translationswissenschaft*. Frankfurt am Main, Lang, 2002, σσ. 395-410.

Παράρτημα

Κίνδυνος!

«**Κίνδυνος!**» υποδεικνύει μια άμεσα επικίνδυνη κατάσταση η οποία, αν δεν αποφευχθεί, θα καταλήξει σε θάνατο ή σε σοβαρό τραυματισμό. Αυτή η προειδοποιητική λέξη περιορίζεται σε πιο ακραίες καταστάσεις. Αυτή η προειδοποιητική λέξη δεν χρησιμοποιείται για κίνδυνο καταστροφής ιδιοκτησίας εκτός αν περιλαμβάνεται κίνδυνος προσωπικού τραυματισμού σε τέτοια περίπτωση.

Προειδοποίηση!

«**Προειδοποίηση!**» υποδεικνύει μια πιθανή επικίνδυνη κατάσταση η οποία, αν δεν αποφευχθεί, μπορεί να προκαλέσει θάνατο ή σοβαρό τραυματισμό. Αυτή η προειδοποιητική λέξη δεν χρησιμοποιείται για κίνδυνο καταστροφής ιδιοκτησίας εκτός αν περιλαμβάνεται κίνδυνος προσωπικού τραυματισμού σε τέτοια περίπτωση

Προσοχή!

«**Προσοχή!**» υποδεικνύει μια πιθανή επικίνδυνη κατάσταση η οποία, αν δεν αποφευχθεί, μπορεί να καταλήξει σε ελάχιστο ή μέτριο τραυματισμό. Επίσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να προειδοποιήσει σε μη ασφαλείς ασκήσεις που μπορεί να προκαλέσουν καταστροφή ιδιοκτησίας.

Σημείωση!

«**Σημείωση!**» υποδεικνύει μια κατάσταση η οποία εμπεριέχει ένα ρίσκο ελαττωματικής κόλλησης και καταστροφής του εξοπλισμού.

Σημαντικό!

«**Σημαντικό!**» υποδεικνύει πρακτικές συμβουλές και άλλες χρήσιμες ειδικές πληροφορίες. Δεν είναι προειδοποιητική λέξη για βλαβερή ή επικίνδυνη κατάσταση.

Όποτε δείτε κάποιο από τα σύμβολα που αναφέρονται από πάνω, πρέπει να δώσετε περισσότερη προσοχή στα περιεχόμενα του εγχειριδίου!

Πηγή: <http://www.fronius-luxego.gr/index.php?/main/content/download/242/1326/version/1/file/TPS+2700-3200-4000-5000+manual+GR.doc>

Αναστασία Παριανού

Επίκουρη Καθηγήτρια
Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας
Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Μέγαρο Καποδίστρια
49 100 Κέρκυρα
26610 87218, parianou@dflti.ionio.gr, parianou@gmail.com